

Pier Leone Ghezzi (1674-1755), jego działalność artystyczna, kolekcjonerska i badawcza a początki archeologii w XVIII-wiecznym Rzymie

Pier Leone Ghezzi (1674-1755) był wszechstronnie utalentowanym włoskim malarzem i rysownikiem. Znany jest przede wszystkim ze swoich karykatur. Jednak nie mniej istotne jest to, że był on również antykwariuszem i badaczem antyku. Ten aspekt jego życia i kariery pozostaje do tej pory właściwie niezbadany. Niniejszy projekt zakłada przeanalizowanie działalności artystycznej, życia i kariery Pier Leone Ghezzi pod kątem jego zainteresowań antykwarycznych, dokumentacyjnych i archeologicznych. Celem jest pokazanie, iż Ghezzi był nie tylko artystą, ale również badaczem, który miał istotny wkład w rozwój archeologii jako dyscypliny naukowej w Rzymie w 1 poł. XVIII wieku. Ghezzi jest doskonałym przykładem zastosowania naukowych metod bezpośredniej obserwacji w badaniach historycznych. Opiera swoje dociekania zarówno na źródłach pisanych jak i archeologicznych. Dlatego też w szerszym ujęciu projekt eksploruje nowe wątki antykwaryzmu, pozostawiające za sobą stare pojęcia „Wunderkammer” i „curiosity culture” i szybko przekształcające się w profesjonalne badania archeologiczne.

Podstawą do badań jest niemal całkowicie nieznana i nieopublikowana znacząca ilość rysunków zabytków i antycznych ruin stworzonych przez Ghezzi, którym bardzo często towarzyszą obszerne „didaskalia”. Zawierają one niezwykle cenne informacje na temat pochodzenia dokumentowanych obiektów, dat ich odnalezienia, kolekcji, do których należały a także obserwacje Ghezzi na temat ich wartości artystycznej, technologii produkcji, funkcji czy ikonografii oraz jej znaczenia. Artysta zazwyczaj tworzył ze swoich prac albumy, które obecnie są przechowywane przez następujące instytucje: Biblioteka Watykańska (Cod. Ott. lat. 3100-3104 and 3106-3109), British Museum (Cod. M III 40), Istituto Nazionale per la Grafica e la Calcografia (Ms. 2606), Biblioteca dell’Istituto Nazionale di Archeologia e Storia dell’Arte w Rzymie (Ms. Lanciani 104 – zaginiony, ale bardzo dokładny opis dostępny jest online), Biblioteca Angelica w Rzymie (Ms. 2136), a także pojedyncze rysunki znajdują się w Bibliothèque national de France w Paryżu, Kunstmuseum w Düsseldorfie i Koninklijke Bibliotheek w Hadze.

Trzydzieści tomów, które odnaleziono do tej pory zawiera niemal 1500 prac Ghezzi przedstawiających różne zabytki oraz stanowiska archeologiczne, ale przede wszystkim gemmy (ok. 1000 sztuk). Pierwszy etap projektu będzie poświęcony analizie wymienionych powyżej zbiorów rysunków Ghezzi i materiałów archiwalnych. Następnie, „didaskalia” Ghezzi zostaną odczytane i przeanalizowane. Kolejnym krokiem będzie dociekanie powodów, dla których Ghezzi stworzył poszczególne tomy. Wstępne badania wskazują, że miały one służyć różnym celom: niektóre były tematycznymi encyklopediami, podczas gdy inne miały służyć jako ilustracje niewydanych dzieł, a jeszcze inne były tworzone przez Ghezzi dla niezrealizowanego projektu mającego na celu przedstawienie różnorodności historii, mitologii i zwyczajów starożytnych cywilizacji. Inne materiały np.: pamiętnik Ghezzi, jego korespondencja czy *daktylioteka* również zostaną poddane analizie. Kolekcja zabytków Ghezzi zostanie odtworzona. Omówiony zostanie też jego zbiór rysunków zabytków wykonanych przez innych artystów. Badania mają oryginalny i interdyscyplinarny charakter, ponieważ łączą metody stosowane w archeologii, historii sztuki i historii.

Projekt będzie miał duże znaczenie dla rozwoju badań nad kulturą XVIII wieku oraz historią archeologii. Bazuje na teorii Momiglianiego dotyczącej historii intelektualnej antykwaryzacji. Badane rysunki i materiały archiwalne pozwolą ustalić jak ważną rolę Ghezzi pełnił w kręgach antykwaryzacji, kolekcjonerów, znawców antyku i wczesnych archeologów działających w Rzymie i jego okolicy w 1 poł. XVIII w. Interakcje między Ghezzi a postaciami takimi jak Philipp von Stosch czy Alessandro Gregorio Capponi doprowadziły do postrzegania kolekcji zabytków nie tylko jako nagromadzenia pozostałości antycznego świata, ale jako okazji do jego eksploracji. Działania antykwaryzacji zaowocowały wypracowaniem odpowiednich zachowań społecznych i wytworzeniem narzędzi. Jednym z nich były rysunki i ilustracje książkowe, zwykle krytykowane za niedokładność. Dokumentacja rysunkowa Ghezzi jest wyjątkowa, skupia się na dokładności i jest uzupełniona obszernymi komentarzami. Jego teksty sużą transferowi wiedzy w takim samym stopniu jak korespondencja wymieniana pomiędzy członkami Republic of Letters u progu nowożytności. Projekt ma na celu udowodnienie, że Ghezzi jest ogniwem łączącym tradycje antykwaryzmu i opartej na badaniach naukowych wczesnej archeologii klasycznej. Forsuje pogląd, iż znaczny postęp w badaniach nad zrozumieniem epoki starożytnej dokonał się już na długo przed odkryciami w Herkulanum (1738) i Pompejach (1748) oraz badaniami m.in. hrabiego de Caylus, Pierre-Jean Mariette czy Johanna Joachima Winckelmana. Wyniki zostaną opublikowane w monografii pokazującej, że działalność Ghezzi była niezbędnym krokiem, dla pojawiających się później pierwszych syntez sztuki antycznej. Planowane jest także wydanie cyklu artykułów. Poświęcone będą takim tematom jak rekonstrukcja proveniencji zidentyfikowanych zabytków, odkrycie nieznanych kolekcji stworzonych w Rzymie oraz funkcjonowanie i ewolucja rynku sztuki w czasach Ghezzi.